

OVER DE ZUIDERWATERLINIE

Dwars door Zuid-Nederland loopt de Zuiderwaterlinie, de oudste en langste waterlinie van Nederland. Al in de zeventiende eeuw werd hier door Menno van Coehoorn een slim verdedigingssysteem aangelegd met vestingsteden, forten, schansen, dijken en sluizen. Door op strategische plekken sluizen te sluiten, konden grote stukken land onder water worden gezet. Zo ontstond een natte barrière die Holland moest beschermen tegen vijandelijke legers. Tegenwoordig kun je hier wandelen door een landschap vol historie, verhalen en natuur.

De Zuiderwaterlinie verbindt historische vestingsteden en hun ommelanden met elkaar. Van Tholen tot Grave vind je zo een parelketting van vestingsteden, stoere forten en bijzondere linielandschappen.

Stelling West-Brabantse Waterlinie

In West-Brabant lag de eerste waterlinie van Nederland: **de Linie van de Eendracht**. Deze verdedigingslinie liep langs rivier De Eendracht, het huidige Schelde-Rijnkanaal. Omdat deze linie uiteindelijk niet opgewassen was tegen de aanhoudende aanvallen van Spanjaarden, Fransen en Belgen, werd later de West-Brabantse Waterlinie aangelegd. Beide linies beschermden Holland en Zeeland tegen vijandelijke legers. Deze wandeling voert je door het **voormalige Slaak**. In 1631 vond hier de Slag op het Slaak plaats, waarbij een Zeeuwse vloot een Spaanse invasie wist tegen te houden. Op verschillende plekken in de linie zijn nog sporen van deze rijke geschiedenis zichtbaar, zoals in de **vestingsteden Tholen, Bergen op Zoom en Steenberg en bij het Kasteel van Wouw**.

Deel je foto's met **#zuiderwaterlinie** op Facebook en Instagram

Lees meer over
Expeditie Zuiderwaterlinie

ZUIDERWATERLINIE

! De route gaat over onverharde paden die modderig en zompig kunnen zijn. Zorg voor een geschikte wandeluitrusting met stevige (en waterdichte!) wandelschoenen.

LEGENDA

Start- en eindpunt
Zeedijk, Oud Vossemeer
(Kruispunt bij Manege Vosmaer)

Zeedijk in Oud-Vossemeer.
Rijd tegenover huisnummer 3 de dijk op.

Bezienswaardigheden op de route

A Spaans Bolwerk

B Den Hemel

C Natuurgebied Het Rammegors:
lees hier meer over het gebied!

5 kilometer

EXPEDITIE ZUIDERWATERLINIE

Natuurgebied Het Rammegors

Expeditie Zuiderwaterlinie is een **ontdekkingstocht** langs natuur, historie en cultuur in de oudste, langste en meest gebruikte waterlinie van Nederland. Hoewel de Zuiderwaterlinie al lang geleden haar militaire functie heeft verloren, is zij nog altijd in het landschap aanwezig.

Trek eropuit tijdens de Expeditie Zuiderwaterlinie in het natuurgebied Het Rammegors! Ontdek de verhalen achter de **Slag op het Slaak** en wandel door afwisselende natuur. Start bij de Zeedijk in Oud Vossemeer, beleef de samenkomst van zoeten zout en spot verschillende vogels.

De bezienswaardigheden uit het verleden zijn vandaag de dag niet meer zichtbaar, maar het landschap draagt hun verhaal nog altijd met zich mee. Je leest hier meer over de geschiedenis van deze bijzondere plekken.

© G. Koenders

© G. Koenders

A Spaans Bolwerk

Op de plek waar de Eendracht, de Mosselkreek en het Slaak samenkwamen, lag vanaf 1575 het fort Spaans Bolwerk. Tijdens de **Tachtigjarige Oorlog** vervulde dit fort een belangrijke **militaire rol** als steunpunt in het gebied. Rond het bolwerk werd de verdediging versterkt met grachten en borstweringen. Dat zijn lage, opgeworpen aarden of stenen verdedigingsranden, waarachter soldaten zich konden verschuilen en van waaruit zij het gebied konden **verdedigen**.

Wat begon met eenvoudige verblijven groeide in de jaren daarna uit tot een steeds functionelere militaire post, waardoor het geheel veranderde in een stevig ingericht verdedigingswerk. In de eeuwen die volgden verloor het bolwerk echter geleidelijk zijn betekenis. Het raakte in **verval** en in de 19e eeuw waren er nog slechts enkele sporen in het landschap zichtbaar. Uiteindelijk **verdwenen ook die resten** volledig door latere dijkverhogingen en de aanleg van de Schelde-Rijnverbinding.

B Den Hemel

Tussen de voormalige sluis van de Hikkepolder en het Spaans Bolwerk lag ooit het kwartier Den Hemel, genoemd naar een **nabijgelegen kreek**: een smalle, natuurlijke watergeul in het landschap. Hier bevond zich een **militair verdedigingswerk** dat waarschijnlijk geen grachten had, omdat de Eendracht en de zeedijk al voldoende bescherming boden.

Op deze plek werkten destijds pioniers en arbeiders aan het verbeteren van duiven (sloten), waarmee zij **het landschap stap voor stap vormgaven**. Rond 1594 werd het kwartier verder uitgebreid met nieuwe hutten en een logement voor de kapitein, wat duidt op een blijvend karakter. Vandaag de dag is er niets meer zichtbaar van dit kwartier. Alleen de locatie in het landschap herinnert nog aan de bedrijvigheid die hier ooit plaatsvond.

C Natuurgebied Het Rammegors

Het Rammegors is een natuurgebied dat in 1971 ontstond door de **aanleg van het Schelde-Rijnkanaal**. Sinds enkele jaren stroomt er opnieuw twee keer per dag water het gebied binnen door de invloed van het getij. Daardoor ontwikkelt Het Rammegors zich geleidelijk weer tot een **schorreengebied**: een buitendijks natuurgebied dat regelmatig overstromt door zeewater en daarna weer droogvalt.

Deze verandering heeft het gebied nieuw leven ingeblazen. Het Rammegors kent een rijke **flora en fauna** en trekt daardoor veel verschillende vogelsoorten aan, die hier goed te observeren zijn. Lees op de locatie nog meer over de omgeving.

© G. Koenders

© G. Koenders

© G. Koenders